

6 FOKUS

ECHA POLSKIE

12 Rehabilitacja Studnickiego.

Słusznie zapomniany?

Frycku...
Miłość forte i piano

14 Homo musicus.

Życie erotyczne Chopina

WYDARZENIA

16 Będzie odwet? Zamach w Teheranie

18 Armenia po klęsce. Wstyd i gniew

O TYM MÓWI ŚWIAT

20 Strefa wolna od covidu?

Chińska terapia

Jak nie łapie...,
... to kopie

PROFILE

22 O nich się mówi:

Romain Grosjean

Cher

Michel Zecler

Sarah Fuller

Ludżajn al-Hazlul

LUDZIE

24 Biden w cieniu Obamy.

Nowa stara ekipa

28 Dave Ramsey. Radiowy guru

walczy z lichwą

32 Salvador Cienfuegos Zepeda.

Deal w sprawie generała

36 Sineenat Bilaskalayani.

Kochanka króla Tajlandii

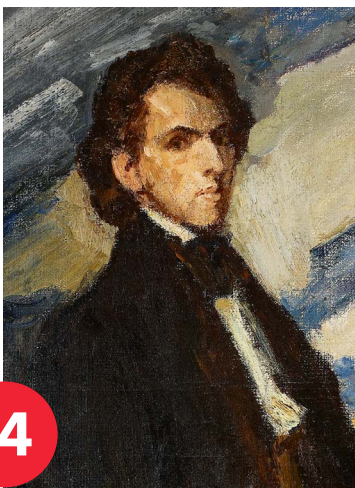
40 Wesley Snipes.

Aktor zdolny do wszystkiego

w numerze

Opcja atomowa
Kto zabił?

16

14

28

Dług twój wróg
Nożyce bankruta

18

Dramat Ormian
Ucieczka z Karabachu

23

36

Powrót pałacowy
Do Ramy przyłóż

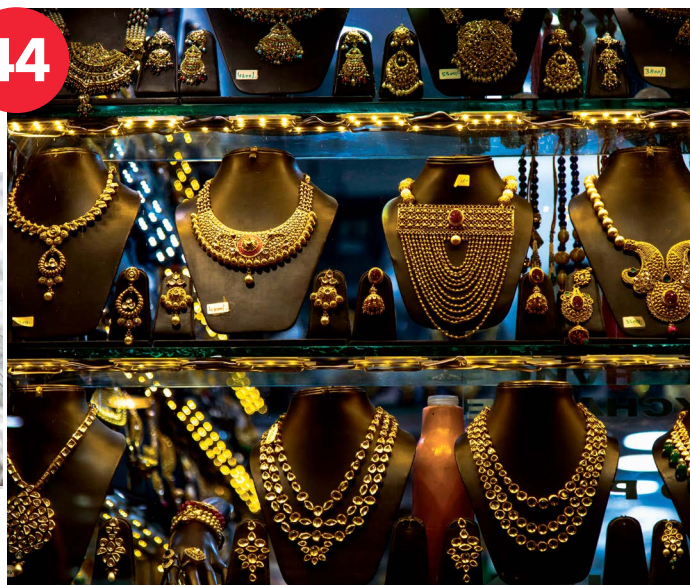
40

Łebski gość
Szybko się uczy

Rodzinne klejnoty Drogie hinduskie wesela

44

REPORTAŻ

- 44 **Krezusi w kryzysie.**
Hindusi lubią złoto
- 48 **Grenlandia udaje Księżyc.**
Byłe kapsuła się nie zepsuła
- 51 **Operacja Szynszyla.**
Górnicy podkopują gryzonie
- 52 **Miasto Bolsonara.**
Bogactwo naturalne:
głosy wyborców

51

▶ Ząbkami i pazurkami Strażnicy kopalni

FOTOSTORY

- 54 **Bestia znów na ringu.**
Bije czy udaje?

OBYCZAJE

- 56 **Ślub na chwilę.**
W łóżku z irackim sunnitą
- 60 **Fabryka dzieci.**
Surogatki z Ukrainy
- 64 **Poławiacze krewetek.**
Mają końskie zdrowie
- 66 **Obozy nienieckie.**
Koczownicy ze smartfonami

56

▶ Honor kobiety Co ma na myśli ayatollah

ROZMOWA

- 68 **Swiatłana Aleksijewicz.**
Łukaszenka to katastrofa

KOMPAS

- 72 **Masyw Centralny.**
Pod wygasłym wulkanem

HISTORIA

- 76 **Rosyjskie balety.**
Soft power Mikołaja II

80 MIKROFORUM

O tych krajach piszemy:

ARMENIA (s. 18) AZERBEJDŻAN (s. 18) BELGIA (s. 64) BIAŁORUŚ (s. 68)
BRAZYLIA (s. 52) CHINY (s. 20) DANIA (s. 48) FRANCJA (s. 60, 72, 76)
INDIE (s. 44) IRAK (s. 56) IRAN (s. 16) IZRAEL (s. 16) MEKSYK (s. 32)
NIEMCY (s. 12, 68) POLSKA (s. 12, 14) ROSJA (s. 66, 68, 76)
SZWAJCARIA (s. 14) TAJLANDIA (s. 36) UKRAINA (s. 60)
USA (s. 16, 24, 28, 32, 40) WIELKA BRYTANIA (s. 12, 14)

64

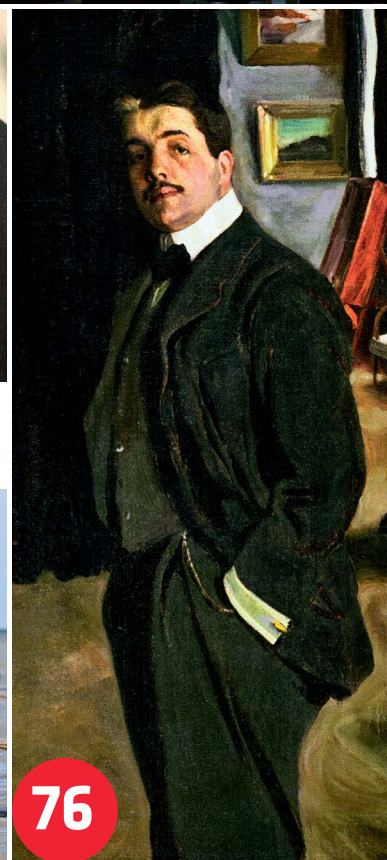
▶ Na koń i w toń! Rybak orze, jak... morze

Miasto z przeszłością Dyskretny urok Vichy

72

76

▶ Siergiej Diagilew Impresario bez grosza

POLITYKA

Prezent, który cieszy cały rok.

Dzięki prenumeracie cyfrowej:

- + masz dostęp do tekstów wybitnych publicystów na dowolnych urządzeniach
- + słuchasz najlepszych artykułów czytanych przez lektora
- + dzielisz się dostępem ze swoimi Bliskimi
- + czytasz newsy w aplikacji Fiszki Polityki

polityka.pl/cyfrowa

[Kup książkę](#)

USA

Virusgiving

Środa wieczór przed Świętem Dziękczynienia oznacza tłumy. Po pierwsze – to największe obłożenie w barach i restauracjach, bo zaczyna się długi, czterodniowy weekend z rodziną. Dla jednych okazja, by wypocząć po trudach nocy, dla innych zwiększony stres. Po drugie – to tłok na drogach, dworcach i lotniskach, który porównać można tylko z sytuacją panującą kilka dni później, w niedzielę, gdy wszyscy wracają do zwykłego życia. W tym roku z powodu wirusa nic nie jest normalne – jak widać na zdjęciu z dworca kolejowego w Chicago – i znacznie mniej ludzi skorzystało ze środków masowego transportu, chociaż i tak było ich najwięcej od początku pandemii. Eksperci się obawiają, że skutki tego stanu rzeczy wkrótce zobaczymy w statystykach zachorowań.

BELGIA

Z hukiem

Eksplzja zapasów zgromadzonych przez sklep z fajerwerkami Vuurwinkel w belgijskim mieście Kortrijk. Z powodu koronawirusa władze zabroniły sprzedaży materiałów wybuchowych, które odpala się tradycyjnie przy okazji świętowania nadejścia Nowego Roku. Sklepikarze demonstracyjnie wysadzili w powietrze całe swoje zapasy. – Cały rok inwestowaliśmy, a teraz się nagle okazało, że nie możemy nic sprzedać. Rozumujemy ograniczenia, ale się z nimi nie zgadzamy. W ten sposób wołamy o pomoc w imieniu całej branży – mówią.

IZRAEL

Czas coś chapnąć

Jak zwykle o tej porze roku około 50 tys. pelikanów, które na zimę migrują z Bałkanów do Afryki, zrobiło sobie przystanek na odpoczynek w Izraelu. Migracje oznaczają wysokie straty dla właścicieli stawów hodowlanych, więc w niektórych miejscach władze dokarmiają ptaki tonami ryb, żeby szybko nabrały siły i ruszyły w dalszą drogę.

Ambasada i antysemity

Władysław Studnicki wzywał Żydów do opuszczenia Polski i dążył do kolaboracji z Niemcami. Historycy i środowiska antyrasistowskie protestują przeciw jego rehabilitacji.

Inicjatorzy kampanii odnowili już zaniedbany od dawna grób w Kensal Green w Londynie (Władysław Studnicki, polski nacjonalistyczny polityk, zmarł na wygnaniu w Wielkiej Brytanii w 1953 r.). Akcję prawicowych historyków i publicystów wspiera i promuje urzędnicza polskiej ambasady. Agata Supińska, politolożka tam zatrudniona, przedstawia Studnickiego na Twitterze jako „jednego z największych myślicieli XX wieku, który pomimo trafności swoich prognoz nie cieszył się uznaniem i przez długie lata był zapomniany”. – To szokujące – mó-

wi Anita Prazmowska, wykładowczyni historii w London School of Economics. – To oczywisty przypadek wynoszenia żenującej postaci na piedestał patriotycznej chwały i jest to robione z pełną premedytacją. Nie ma najmniejszych wątpliwości co do tego, co ten człowiek reprezentuje.

Aż po grób

„Odnowienie jego grobu w Londynie to inicjatywa obywatelska. Agata Supińska zaangażowała się w ten projekt prywatnie – napisało w oświadczeniu wydanym przez placówkę. – Ambasada Rzeczypos-

politej Polskiej w Londynie wspiera wszelkie oddolne inicjatywy obywatelskie służące podtrzymaniu pamięci o Polakach i ich osiągnięciach w Wielkiej Brytanii”.

Rafał Pankowski, szef polskiej organizacji Nigdy Więcej, mówi, że oburzają go próby przedstawienia Studnickiego jako bohaterskiego polskiego patrioty. – Jesteśmy zbulwersowani tym przypadkiem gloryfikowania antysemity i pronazistowskiego kolaboranta przez urzędników państwa polskiego na terytorium Wielkiej Brytanii – powiedział. Prazmowska dodaje, że próba wybielenia dziedzictwa Studnickiego przy cichej aprobacie polskiej ambasady i zaangażowanie co najmniej jednej osoby będącej państwowym urzędnikiem odzwierciedla rewizjonistyczne podejście rządzącej w Polsce partii Prawo i Sprawiedli-

wość do skomplikowanej wojennej historii kraju.

Prawicowa populistyczna partia uczyniła z historii jeszcze jeden front w swojej wielowymiarowej wojnie kulturowej, pogłębiając podział między liberałami a konserwatystami w kwestiach od imigracji i praw osób LGBT po aborcję. – Ten rząd wynosi wiele takich postaci jak Studnicki do rangi prawdziwych patriotów bez winy – mówi Prazmowska. – Wielu Polakom się to podoba. Te opowieści o patriotyzmie, katolicyzmie... „Unia Europejska nami poniewiera, a my odpowiadamy na to przypomnieniem dni godności i dumy”.

Kampanię na rzecz rehabilitacji dziedzictwa Studnickiego prowadzi środowisko, do którego należy historyk Sławomir Cenckiewicz, dyrektor Wojskowego Biura Historycznego. Akcja spotkała się z pochwałami niektórych polityków PiS. Jeden z nich, Michał Wypij, napisał na Twitterze, że to piękny projekt, który należy wesprzeć finansowo.

Prazmowska tłumaczy, że Studnicki był proniemieckim politykiem, który czynił nieskuteczne starania, by Polska współpracowała z nazistowską Rzeszą. Był także zapalonym antysemitą, w swej publikacji z lat 30. „Sprawa polsko-żydowska” wzywał do emigracji z Polski stu tysięcy Żydów rocznie, co miało etnicznie oczyścić kraj z ludzi, których nazywał „pasożytami na zdrowej gałęzi polskiego drzewa”. – Generalnie przypisywał Żydom pragnienie zdestabilizowania całej Europy. Nazistowskie antysemickie prawa wprowadzone po roku 1934 postrzegał jako słuszną reakcję i uważał, że Polska powinna wejść w sojusz z Niemcami, by prowadzić taką politykę – mówi Prazmowska. – Nie był nazistą ani nie nawoływał do eksterminacji Żydów, ale uważał, że Polskę należy od nich uwolnić.

Był ponadto ważnym członkiem Narodowej Organizacji Radykalnej, która inspirowała ataki na polskich Żydów, m.in. pogrom w 1940 r. zorganizowany przy współpracy

z Niemcami. Chciał doprowadzić do sojuszu Polski z III Rzeszą przeciw Sowietaom; w styczniu 1940 r. pojechał do Berlina, gdzie starał się o audiencję u Adolfa Hitlera, ale udało mu się spotkać jedynie z szefem nazistowskiej propagandy, Josephem Goebbelsem. Kilukrotnie uwięziony podczas okupacji, Studnicki opuścił Polskę i po wojnie zamieszkał w Londynie, gdzie inni emigranci unikali go z powodu jego poglądów. W 1951 r. komunistyczny rząd w Polsce objął cenzurę jego książki.

W odpowiedzi na pytania brytyjskich dziennikarzy Supińska napisała: „W wielu kwestiach mylił się, jak myli się każdy człowiek, a jako polityk i publicysta był bardzo radykalny w wielu swych sądach, ale fakt, że nie dzieliłamy wszystkich jego opinii, nie znaczy jeszcze, że powinniśmy pozwolić, by jego grób rozsypał się w proch. Ci, którzy nie zgadzają się z jego ideami, mogą twierdzić, że poświęcanie uwagi zmarłej osobie to jej gloryfikacja, jednakże uczciwość, przyzwoitość i tradycyjne polskie przywiązanie do pamięci o bohaterach walki o niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej wymaga, byśmy zadbali o ten grób”.

Prazmowska nie była zaskoczona stanowiskiem ambasady, które uznała za „cichą akceptację poglądów Studnickiego”. To – jej zdaniem – odzwierciedla nacjonalistyczną wizję historii, jakiej sprzyja PiS. Do działań tych należała próba kryminalizacji twierdzenia, że Polacy byli pomocnikami nazistowskich zbrodni – skutek międzynarodowych nacisków projekt ten przepadł. – Glorifykują poszczególne postacie, okresy w historii lub wydarzenia w sposób historycznie niewłaściwy, by wykazać, że są ludźmi dumnymi, walczącymi o Polskę, dbającymi o godność Polaków – mówi.

Brytyjska organizacja non profit Faith Matters (działająca na rzecz ograniczenia ekstremizmów i napięć międzywyznaniowych) już wcześniej dokumentowała przypadki, w których polskie skrajnie

**PRAWICOWA
POPULISTYCZ-
NA PARTIA
UCZYNIŁA Z HI-
STORII JESZCZE
JEDEN FRONT
W SWOJEJ WIE-
LOWYMIAROWEJ WOJNIE
KULTUROWEJ**

prawicowe środowiska w Wielkiej Brytanii wykorzystywały kampanie sprzątania grobów osób o polskich korzeniach, by przyciągnąć ludzi do swojej ideologii. – Starają się w ten sposób opłacać ludzi swymi mackami – powiedziała portalowi Vice.com Iman Atta, szefowa stowarzyszenia. Choć samo dbanie o groby jest godne pochwały, to jednak, „kiedy chodzi o miejsce pochówku osób sympatyzujących z nazistami, akcja taka musi budzić zdziwienie. Jeszcze większe zdziwienie powinien wywołać fakt, że zajmuje się tym osoba zatrudniona przez polską ambasadę w Wielkiej Brytanii”.

Wysunięta placówka

Pankowski postrzega zaangażowanie pracowniczkę placówki w ten projekt jako niepokojący przykład pochwalania skrajnych ideologii przez polskie instytucje państwowe. Ambasada w Londynie była już wcześniej oskarżana o pomoc przy tworzeniu platformy dla skrajnie prawicowych ekstremistów. Śledztwo BBC wykazało, że w 2017 r. współfinansowała wydarzenie zorganizowane przez brytyjski oddział skrajnie prawicowej grupy Polska Niepodległa, do której należał polski bloger oskarżony o mowę nienawiści. Prazmowska dodaje, że była przerażona poparciem ambasady dla kampanii w sprawie Studnickiego, ale podnosi ją na duchu liczne opinie polskich internautów, którzy piszą, że jego idee „zasługują na zapomnienie”. – W większości potępiamy poglądy rasistowskie i antysemickie, więc jego osiągnięcia nie są warte podtrzymywania i upamiętniania – mówi.

NA PODST. VICE.COM, BBC NEWS,
THE GUARDIAN

WŁADYSŁAW STUDNICKI (1867–1953), polityk i publicysta. W młodości socjalista (zesłany na Syberię), na początku XX w. związał się z endecją, którą wkrótce porzucił, przeciwny prorosyjskiej polityce Romana Dmowskiego. Zwolennik współdziałania z Austrią i Niemcami. Przeciwnik sojuszu z Wielką Brytanią, represjonowany przez sanację. W czasie wojny więziony przez gestapo mimo prób współpracy z okupantem (apelował o uwolnienie polskich więźniów i wspólną walkę z Sowietaami). Od 1944 r. na emigracji.